

Vestlusring. Kultuuri- ja muusikaelu internetis: ühtsustunne või kaugenemine?

Ajakirja Muusika mainumbris vestleb Ia Rimmel ERSO orkestrandi Liina Žigursi, džässiklubi Philly Joe's juhi Reigo Ahvena, Vanemuise teatri laulja Pirjo Jonase ning Kellerteatri juhi Vahur Kelloriga.

Kui reedel, 13. märtsil algas koroonaviiruse epideemia tõttu karantiin ja lõpetati kõik kontserdid, tekkis olukord, mida varem ei oleks osanud ette kujutada ka kõige halvemas unenäos. Aga kui üks uks sulgub, avaneb teine. Hakati otsima muid võimalusi, et muusikaelu kasvõi mingilgi kujul elus hoida. Sotsiaalmeedia ja digivõimalused saidki nüüd praegusele ajale võimaliku kontserdivormi platvormiks. Sihtasutuse Kultuuripartnerlus ja platvormi benedict.television.ee käima lükanud Meelis Kubits andis juba karantiini kolmandal päeval eetrisse Kadri-Ann Sumera ja Atlan Karbi kontserdi, kontserdid ja teatrietendused sealt üha järkuvad. Džässiklubi Philly Joe's on teinud mitmeid ülekandeid. Põnevusteater Kellerteater alustas kärmesti oma online-etendustega, kus on isegi hästitoimiv piletimüük. Väga populaarsed on rahvusooper Estonia igalaupäevased ooperisalvestuste ülekanded. Välgukiirusel hakkasid ka ilmuma teated suurimate ja presiižsemate kontserdisaalide ja ooperimajade digiarhiivide avanemisest. Mõjukad mänedžmendid nagu HarrisonParrott, Askonas Holt ja paljud teised teevad samuti mis suudavad, et oma artiste pildil hoida, samuti suured plaadifirmad. Kulutulena hakkasid levima kõikvõimalikud kodulaivid. Interpreetidest on selles osas olnud väga aktiivsed prantsuse muusikud-vennad Renaud ja Gautier Capuçon, kes väsimatu järjekindlusega iga päev oma kuulajatele esinevad, sama teeb saksa pianist Igor Levit. Keeruline on dirigentidel. Paavo Järvi toob sunnitud seisakust välja ka positiivset, kuna nüüd on aeg, mil hõivatud dirigent saab olla rohkem lähedastega ja veelgi põhjalikumalt partituuridesse süveneda. Väga aktiivselt on digikontserte tehtud Venemaal, kus näiteks Moskva Tšaikovski-nimelises kontserdisaalis toimuvad järjekindalt nn tühja saali kontserdid ja kus on juba esinenud Nikolai Luganski, Boriss Berezovski, kahe viimase Tšaikovski konkursi laureaadid ja paljud teised.

Lihavõttepühad kinkisid kaks hingeminevat live-ülekannet – Bachi "Johannese passiooni" suurel reedel Leipzigi Tooma kirikust ning pühapäeval Andrea Bocelli laulmas Euroopa suurima viirusekolde, Milano tühjas kaunis toomkirikus.

kultuur.err.ee

12.05.2020 13:06

Ia Rimmel

Teater Vanemuine
Rahvusooper Estonia
Ooper

Vestlesin meie praegusest ajast ERSO orkestrandi Liina Žigursi, džässiklubi Philly Joe's juhi Reigo Ahvena, Vanemuise teatri laulja Pirjo Jonase ning Kellerteatri juhi Vahur Kelleriga.

Mis mõtted ja tunded valdasid, kui karantiin välja kuulutati?

Liina Žigurs: Meil oli siis just ERSO järjekordne lõunakontsert. Tegime selle vähendatud publiku ja internetiülekandega. Siis aga tulid ridamisi uued keelud ja hakkasime mõtlema, kuidas orkester saaks ka sellisel ajal pildil olla. Vaatasin kõiki neid Facebookis levivaid koduvideosid, mis algul olid spontaansed filmimised laulmisest rõdudel. Siis hakkas ilmuma orkestriprojekte. Saatsime neid üksteisele edasi, et näe, jälle on üks vahva asi tulnud ja tekkis mõte ka ise midagi ette võtta.

Meie direktor Kristjan Hallik andis idee, et teeme alustuseks keelpillidega Heino Elleri "Kodumaise viisi" – see on tuntud ja armastatud lugu ja emotsionaalselt sügava tähendusega, eriti praegusel ajal. Meie Eller tuli välja 28. märtsil, sai Facebookis 1200 laiki ja oli märk sellest, et me ei ole kuhugi kadunud, oleme siin ja teeme muusikat edasi.

Pirjo Jonas: Jälgisin murelikult, mis toimus Itaalias, Prantsusmaal ja Hispaanias ning lootsin, et ehk see meieni ei jõua. Aga kui meie dirigent Paul Mägi tuli Itaaliast ja pandi karantiini ja tühistati "Butterfly" etendus, läks kõik edasi juba nii, nagu me teame.

Lauljale on olukord, kus tal ei ole võimalust kontsertmeistriga proovi teha, üsna keeruline. Sportlaste puhul saadakse aru, et kui ei treeni, kaob ka vorm. Laulueriala tundmata ei pruugi inimesed aimata, et lauljatega on täpselt samamoodi. Iseseisvalt on võimalik harjutada, aga selle kasutegur on kindlasti väiksem kui proovisaalis "treeneriga" ehk kontsertmeistri või õpetajaga. Järgmisel hooajal ootab mind ees vastutusrikas repertuaar ja mul oli just plaanis seda kevadel hoolega harjutama hakata. Loodetavasti saab peagi teatrimajas nii korraldada, et oleme kasvõi üks saali ühes, teine teises nurgas ja saame ikkagi proovi teha ...

Reigo Ahven: Eks see oli aru saada, et varsti midagi juhtub, kui jälgisin, mida sõbrad Facebookis kirjutasid ja riigid hakkasid kasutama aina karmimaid meetmeid. Ja kui siis Taanis lõpetati meist nädal varem kogu kontserttegevus, oli selge, et ega meilgi pole pikka pidu. Hakkasime vaikselt elektroonilisi kontserte ette valmistama. Küsisin muusikutelt, kas nad on valmis neid tegema ja suurem enamus oli nõus proovima.

Vahur Keller: Lootusetut hetke ei tekkinud ja loodetavasti ei teki ka. Tegime teatris koosoleku, mõtlesime, kuidas edasi minna, ja sain juba samal päeval kõne oma healt partnerilt, meediafirmalt Still Frame. Nad pakkusid koostööd, et kas me oleks huvitatud tegema etendusi internetiülekanedega. See oli meilgi peast läbi käinud, aga ei teadnud veel kuidas, tahtsime, et see oleks võimalikult kvaliteetne. Võtsime nõuks jätta ikkagi ka mingi sümboolne piletihind.

Kuidas jõudsite võimalike tehniliste lahendusteni?

Liina Žigurs: Hakkasime digiesinemisteks erinevaid tehnilisi võimalusi otsima. Arvamusi oli igasuguseid, ka pessimistlikke, et orkestriga ei saa, heli pole see jm. Aga mina jätkasin kangekaelselt otsinguid, et leida koosmänguks mõni hea programm. Lahendus tuli siis, kui nägin Bambergi sümfoonikute videot, seal mängib Eesti tšellist Indrek Leivategija. Sain temalt infot, kasutasime sarnast süsteemi: kõik said noodid, helifaili klappidesse ja igaüks salvestas kodus kas telefoni, tahvli või arvutiga. Pärast "õmbles" minu Eventechis töötav vend Veljo Sakkos selle kõik kokku.

Neid orkestrite videosid on mitmes mõttes põnev vaadata, neis kajastub ka mängijate isikupära. Kes valivad hea tausta, kes lihtsalt salvestavad kiiresti ära, kes hoiavad end natuke peitu. See on küll ka teatav tungimine privaatsusse, taustal on ju kellegi kodu või stuudio. Minul igatahes tekkis tehes hasart ja proovisin enda peal veel üht-teist järele. Nüüd on mul valminud video, kus mängin iseendaga duot. Selgus, et seda hästi teha on ka päris keerukas. Mul on valmimas ERSO-le mõeldes veel mõned duomängud ja tegelen ka viololakvarteti kokkupanemisega, mõte on jagada neid ERSO Facebooki lehel.

Kuna kogu see olukord on tekitanud päris palju segadust, siis meie tubli kontor töötab praegu ka tavalisest veel suurema aktiivsusega. Nüüd tahaks veel teha midagi suuremat ja kaasata ka orkestri puhkpillid. Igatahes ideid on väga palju, pea iga päev ilmub välja mõni haarav uus projekt. Ka sellisel ajal nagu praegu võib avastada ja õppida midagi uut.

Pirjo Jonas: Kuna praegu aktiivselt esineda ei saa, vaatasin Facebookis erinevaid videoid: neid oli nii tõsiseid kui humoorikaid, näiteks nii-öelda "Covid-19" väljaanded Queeni "Bohemian Rhapsody" ja "Helisevast muusikast". Eesti tegijatelt olin näinud tõsimeelsemat videot sopran Marta Paklari ja Floridantega ja koeraga jalutades tuli järsku idee, et kui teeks ka ühe lustakama video praegusesse aega. Nii sündiski Kolme Soprani "Olen kaunis (aga püsin kodus)". Oleme kolmekesi – Kädy Plaas, Anu-Mari Uuspõld ja mina – varemgi koos esinenud ja hakkasin otsima lugu, kuhu saaksin humoorikad eestikeelsed sõnad juurde teha. Üsna

kohe meenus meie repertuaarist "West Side Story" "I Feel Pretty". Ma polnud elus ühtegi videot monteerinud, aga nüüd laadisin alla programmi Filmora ja tegin endale selle kasutamise selgeks. Mõtlesime tüdrukutega välja, milline saab olema video visuaalne kontseptsioon, jagasin neile noodid koos sõnadega ja arutasime kõik videokoosolekul läbi. Meie kontsertmeister Piia Paemurru salvestas saate esimesena sisse ja hakkasime selle peale oma partiisid ehitama. Kõik salvestused on üles võetud telefoniga ja videomontaaži oskus on kindlasti kasulik ka edaspidi. Edastasin meie video ka [Vanemuise teatrile](#) ja [Vanemuise Facebooki](#) lehel meeldis meie video umbes tuhande viiesajale inimesele. Arvan, et see andis väga torelda võimaluse "pildil püsida" nii meile kui teatrile.

Reigo Ahven: Meie teeme ülekandeid oma jõududega – meie oma töötajad olid valmis end kõige sellega kurssi viima. Otsustasime jätta kontserdid tasuta – neid pole nii tihedasti ja oluline on, et muusikud saaksid maksimaalselt suure kõlapinna. Nii on läinud ka, 28. märtsil vaatas Elvuse kontserti 2900 inimest – see on sama palju kui täis linnahall või pooltäis Saku suurhall. Džässmuusikule oleks see haruldane, kui ta saaks mängida Saku suurhallis. Küll on aga võimalik kontserte toetada n-ö toetuspiletiga keskkonnas [ticketer.ee](#). Valida saab mitmete hindade vahel, lõviosa sellest läheb esinevale artistile, ülejäänud 30% eest maksame ära EAÜ tasu ja kontserdi tehnilise teostuse. Klubi on võimalik toetada ka [patreon.com](#) keskkonnas. Ja ma pean ütlema, et head eesti inimesed on otsustanud Philly Joe'si niimoodi toetada, et praeguses nukkumisolukorras same makstud oma kommunaalid, hingitseda ja oodata paremaid aegu. Elektrooniliste kontsertidega on igal juhul plaanis jätkata ja müüa pileteid ka Eestist väljapoole. Püüame sellest kriisist ka midagi positiivset õppida.

Vahur Keller: Meie partneriks on väike võimekas meediafirma Still Frame oma režissööri ja produtsendi Karel Tõnsoniga. Neil on olemas ka striimingu platvorm [television.ee](#). Meil on praegu käigus kaks etendust: "Canterville'i kummitus" ja "Armunud alkeemik". Oleme väga tänulikud, et meremuuseum tuli meile ruumide osas vastu, lubas seal tegutseda ja isegi loobus ruumirendist, muidugi maksame jooksvad kulud.

Mõtleme pidevalt, kuidas ülekannet paremaks teha, arendus käib. Alates 10. aprillist on meie etendused dublaažiga ka inglise ja vene keelde. Algul sai etendusi ainult kindlatel kellaaegadel vaadata, nüüd aga vabalt, endale sobival ajal.

Meie etendusi saab vaadata ainult piletiga. Kaalusime seda nii ja naa, paljud teevad ka annetusega, aga kui tahta korralikku kvaliteeti – meil on terve meeskond taga ning sellega seoses ka

kulud, samuti näitlejate tasu –, siis ei saa päris annetuste peale lootma jääda. Suure vastutuleku tegi meile ka piletimüügiplatvorm fienta.com, kes jättis ära vahendustasud.

Ülekandele eelneb pikk proovipäev, võtame ka detailseid suuri plaane, mida saalis ei näegi. Nii et veebikeskkonnas vaadates annab see isegi midagi juurde, võimaldab näha teistmoodi kui saalis.

Piletimüük on hästi käima läinud ja juba toimunud etendustele on ostetud üle 700 piletit. Iga pilet tähendab kolme vaatajakohta, nii et meie etendusi on siiani näinud 2325 inimest. Seda on meie jaoks väga palju. Eks selline netiteater on meie jaoks mõnes mõttes ka promoplatvorm – oleme noor kollektiiv ja nüüd on inimestel ka kodus olles võimalik teada saada, mida Kellerteater endast kujutab.

Milliseid digikontserte olete ise vaadanud, mis on meeldinud? Liina Žigurs: Uskumatu küll, aga polegi jõudnud eriti palju vaadata, kuigi nad on väga ahvatlevad. Esimesel päeval, kui Berliini filharmoonikud oma arhiivi avatuks kuulutasid mõtlesin küll, et – nüüd lõpuks ometi saab! Päevas on endiselt liiga vähe tunde. Kuna mul on tekkinud isetegemise hasart, siis olen rohkem jälginud seda, mida teevad teised orkestrid ja otsinud huvitavaid lahendusi. Mulle meeldis väga, kuidas Lahti sümfooniaorkester mängis Sibeliuse "Finlandiat", kõigi tempomuutustega, täitsa nagu päris. Meeldivad ka sellised videod, mis on üles ehitatud nii, et algul on näha üks mängija, siis tuleb neid juurde järjest rohkem, kuni lõpuks on terve orkester.

Pirjo Jonas: Ei ole väga palju vaadanud, aga hea mulje jätavad need, kus on korralik tehnika ja kvaliteetne heli. Klassikalised lauljad on, mulle tundub, selliseid laive vähem teinud. Väike koduruum on instrumendile soodsam kui lauljale, kuna ooperilaulja häääl lööb oma võimsusega vähegi kehvema (ja igasuguse telefoni) mikrofoni ragisema. Ise sain Floridantega salvestada ühe keskregistri loo, Henry Purcelli "Music for a While", kus kõrgused liiga karmiks ei läinud ja ka siis pidin pigem vaikselt laulma, et salvestuse kvaliteet ei kannataks. Samuti oleks laivis vaja ooperilauljal aaria esitamiseks kontsertmeistrit, aga praegustes oludes oleks vastutustundlik näost-näkku kohtumisi pigem vältida. Harva on võimalik tehniliselt keerukat aariat esitada nõnda, et ise klaveril või mõnel muu instrumendil seda ka saata saab. Selles suhtes on poplauljatel praegu kindlasti paremad võimalused pildil püsida.

Reigo Ahven: Olen vaadanud mõnda Montreux' jazzifestivali kontserti. Meeldis ka Delfi algatus, vaatasin laive Ott Leplandi, Karl-Erik Taukari, Tanel Padariga.

Ülekannetest olen kohati kuulnud üllatavalt head heli, ka ainult ühe mikrofoni, mis on timmitud parajaks. Aga need laivid jäävad mul pooleli, kus heliga pole üldse vaeva nähtud. Muusikud peaksid nüüd esimesest eufooriast, et igaüks saab Facebooki laivi teha, natukene kaugemale mõtlema, et kuidas teha paremini. Kodu on ju suurepärase, aga seal on ka kümneid rakursse. Saab teha hea nurga alt, parema valgustuse, sümpaatse kadreeringuga. Siinkohal ma kiidaks just eestlasi, kes teevad hästi, aga laive on väga palju ja ka sellise tasemega, et mitte palju rohkem kui digimüra.

Millised muljed on muusikutest lapsevanematel digiõppest?

Liina Žigurs: Esimestel päevadel lugesin lehtedest, kui raske see on ja kuidas õpitakse hommikul kella üheksast õhtu kella üheksani. Kui siis meie esimesed e-õppe päevad läbi olid, tekkis mul isegi kerge mure, et äkki ma olen midagi kahe silma vahele jätnud. Meie saime mõne tunniga asjad tehtud, lisaks veel pilli harjutamine. Minu meelest on maht mõistlik. Eks see oleneb ka lapsest, mõni on püsimum. Mu kõige noorem laps on 9-aastane, temaga peab ikkagi jälgima, et ta võtaks ja teeks asjad ära. Kuid tundub, et lapsed isegi naudivad, et saavad asju omas tempos teha. Reaalselt sa niimoodi õpid isegi rohkem, sest vastutate ainult ise enda eest.

Kuna mu lapsed õpivad Tallinna muusikakeskkoolis, siis neil toimuvad ka online erialatunnid või siis tehakse salvestusi. Liisa-Maria õpib viiulit ja on lõpuklassis, Kaisa Helena on X klassis, tema on harfimängija, ja Henri Johan on II klassis, tema mängib löökpille. Löökpille kodus harjutada on mõningane probleem, aga meil on hetkel koolist laenutatud kellamäng ja kuna Henri põhipill on ksülofon, siis see on suhteliselt sarnane.

Kaisa Helenal on oma isiklik harf, ta osaleb karantiiniajal ka online konkursil Serbias Belgradis. Video konkursiks salvestas ta oma telefoniga, sinna juurde ka mikrofoni, et paremat heli kvaliteeti saada.

Pirjo Jonas: Minu 13-aastane tütar Teele oli õnneks juba enne koroonakriisi algust arvutis ja internetis väga osav. Võiks isegi öelda, et oleme jõudnud faasi, kus mina kui vanema põlvkonna esindaja pean vahel temalt abi küsima. Esimesel nädalal oli küll koormus ja ka sellega kaasnev stress päris suur, aga pärast kohanemisperioodi on Teele koduõpet nautima hakanud. Kindlasti on vähenenud koolipinged, kuna saab veidi kauem magada ja hommikul välja puhata. Värske peaga oleme ju kõik produktiivsemad. Pidevalt tehakse tunde erinevates internetikeskkondades nagu Skype või Zoom ja ka õpetajad tulevad minu meelest oma uute ülesannetega üsna hästi toime. Olen isegi andnud praegusel ajal "Tagasi kooli" programmi raames

paar e-tundi I–VI klassi õpilastele, et tutvustada neile ooperilaulja eriala. Kui vestlesin Järveküla kooli õpilastega, kogunes mu Zoomi aknasse korraga 24 õpilast – mõni neist sassis peaga, mõni hommikumantlis, paar last muudkui haigutas, kellelgi käis ema kaadrist läbi. Ja samal ajal olid kõik nii toredad, osalesid isuga, küsisid küsimusi ja väljendasid ka oma mõtteid nii vabalt, et mulle tundus, et e-õpet võiks aeg-ajalt ilma koroonakriisita teha. Lapsed tundsid end turvaliselt ja rõõmsalt – sedasi hakkavad ju uued teadmised kõige paremini külge? Minu jaoks oli see väga lahe kogemus.

Kas praegune aeg võib muuta midagi meie mõtlemises?

Liina Žigurs: Ma arvan, et praegu on hetk, mil inimesed vaatavad rohkem enda sisse ja mõtlevad järele, mis on tõeliselt oluline. Ja kui me ükskord saame tavalise elu juurde tagasi pöörduda, siis võidavad need, kes on valmis tegema koostööd ja olema teistele toeks, mitte need, kes on omakasu peal väljas. Kuna see on nii ülemaailmne olukord, siis sellest on võimalik välja tulla ainult kokku hoides. Viirus õpetab seda isegi rohkem kui tavaelu. Eestlased hoiavad tegelikult päris hästi kokku, kui on rasked ajad.

Praegu on ka paljud pöördunud muusika, raamatute poole, netist saab vaadata maailma muuseumide tuure. Kunst on ka praegusel ajal oluline – emotsionaalselt oluline.

Pirjo Jonas: Eks see olukord on kaasa toonud igasuguseid hirme ja pannud ka mõtlema, mida su eriala kriisilukorras väärt on. Tagasitulek saab olema aeglane, sest majandus, välja arvatud elutähtsad valdkonnad, põhimõtteliselt seisab. Me ei tea, kuidas inimesed on üldse pärast kriisi valmis teatrisse tulema ja kui palju on neil raha kultuurile kulutada. Aga mulle väga meeldis üks mõte, mis levis Facebookis: need, kes enne rääkisid, kui mõttetu on kultuur, võiksid nüüd ette kujutada, kuidas oleks karantiinis istuda nii, et ei oleks ei muusikat, raamatuid, filme ega kunsti. Kultuur hoiab inimese vaimu terve. Ma väga loodan, et see meelest ei lähe, kui kriis vaikselt lahtuma hakkab.

Samas tahaksin, et me ei unustaks majanduse taaskäivitamise tuhinas ära loodust: olen lugenud palju uudiseid, kuidas Hiina saastetase on drastiliselt langenud ja Indiast on üle aastakümnete jälle näha Himaalaja mägesid, sest tootmine on seiskunud ja õhk on puhtam. Kas see võiks olla meile kui inimkonnale märk – et on aeg korraldada majandus jätkusuutlikuks ilma tohutu ületarbimise vajaduseta. Kas oleks võimalik liikuda loodussäästlikuma eluviisi poole ka ilma ülemaailmse viirusekriisita?

Reigo Ahven: Praeguses uues olukorras ma juba enam ei teagi, kuidas tagasi pöörduda selle aja juurde, kus ei ole enam nii palju

aega laste jaoks. Ma siiani mõnes mõttes täitsa naudin seda sunnitud puhkust.

Aga selge on see, et paradigmaatiline nihe on toimunud. Kui me varem defineerisime end vajalikena läbi muusika, siis nüüd on selgunud, et tegelikult saab ka ilma meieta ja maailm pöörleb edasi, erinevalt arstidest, toidutootjatest, poemüüjatest ja politseinikest. See on mitmes mõttes väga kainestav arusaamine. Selles on nii head kui halba. Teatavates valdkondades mõningane sinisilmsus on ju oluline, muidu jääks palju kauneid kunste praktiseerimata. Aga ma väga loodan, kes muusikuna löögi saab, et see ei oleks nii valus, et sellest kannataks muusikuks olemine.

Ilmselt on tulekul uus esteetika ja eetika, nn virtuaalesteetika, ja meil on targem hakata seda juba tõsisemalt võtma. Sest me ei tea, võibolla saab sellest mingis mõttes uus normaalsus. Muutustega on ju nii, et tagasi nad pöörduvad väga "pika hambaga".

Vahur Keller: Arvan, et tagajärgede mõju kestab veel mõnda aega. Praeguse aja positiivne mõju on võibolla selles, et on tekkinud mingi ühtsustunne, kogukonnatunne, mis on vahepeal vaidlustes ja kaklustes kaduma läinud. Otsitakse tuge teistelt ja vaadatakse, kuidas saaks olla kasulik, ei suhtuta nii egoistlikult. Ma arvan, et selline tunne ehk natuke aega ka püsib. Aga lõppkokkuvõttes, kui oht kaob ja majandus normaliseerub, siis elu läheb lõpuks ikka samasse roopasse. Lihtsalt inimloomus on selline.

Aga mingid sellised ajahetked – nagu omal ajal oli laulev revolutsioon – tekitavad vahepeal teistmoodi väärtuste ümberhindamise. Ma loodan, et võimalikult palju seda kogemust võetakse kaasa ka siis, kui olukord normaliseerub ja et ei depressioon ega masendus ei jää kuskil prevaleerima.